

7

Vuodenaikaan ja
juhliin liittyvää oh-
jelmaa

Vuodenaikaan ja juhliin liittyvää ohjelmaa

7

Joulu

7.1

Taustaa

Nykyisin meillä tunnetut joulutavat ovat varsin nuoria, Karjalaan nämä tavat levisivät lännestä päin. Itä- ja Pohjois-Suomessa joulu on alun perin ollut melko vaatimaton juhla. Vanhimpiin suomalaisiin joulutapoihin kuuluvat jouluoljet ja joulusauna. Jouluvalmisteluihin kuului olennaisesti olkien levittäminen tuvan lattialle, jossa ne saivat luoda tunnelmaa koko joulunajan; talonväki jopa nukkui oljissa. Myös joulukirkko saattoi olla

koristeltu oljilla. Muita käytettyjä koristeita olivat himmelit sekä puinen kynttiläkruunu ja kynttiläjalka.

Ruokaa oli pöydässä läpi yön. Perinteisiä herkkuruokia Karjalassa olivat uunipuuro, karjalanpaisti, piirakat sekä kalasta ja lihasta valmistettu aattolohko. Vaikka joulupukki on muovautunut jouluperinteeseemme vasta 1800-luvun lopulla, haltioihin pohjautuvat joulutontut sen sijaan ovat vanhaa suomalaista kansanperinnettä.

Perinteisten joulukoristeiden askartelu

Ohessa muutama perinteinen ohje jouluaskarteluun. Lisää ohjeita voi etsiä kirjoista, internetsivuilta ja esitteistä.

Olkitähti

Tarvikkeet

- Olkia
- Kalastajan- tai villalankaa
- Sakset

1. Otetaan seitsemän noin 10 cm:n pituista olkea ja kierretään lanka keskeltä ympäri kahteen kertaan. Asetetaan oljet tasaisesti pöytää vasten.
2. Vasemman käden etu- ja keskisormella painetaan korrenpäitä samalla kun oikealla kädellä vedetään korret keskeltä yhteen pingottamalla lankoja ylöspäin ja kiristämällä eteen ja taakse. Sidotaan kiinni.
3. Otetaan toiset oljet ja toistetaan sama.
4. Tämän jälkeen asetetaan kimpot ristikkäin päällekkäin ja sidotaan yhteen. Langanpäät saavat jäädä ripustuslangaksi.
5. Leikataan oljet sopivan pituisiksi, jotta tähdestä muodostuu säännöllisen muotoinen.

Karjalan käki eli Joulukäki

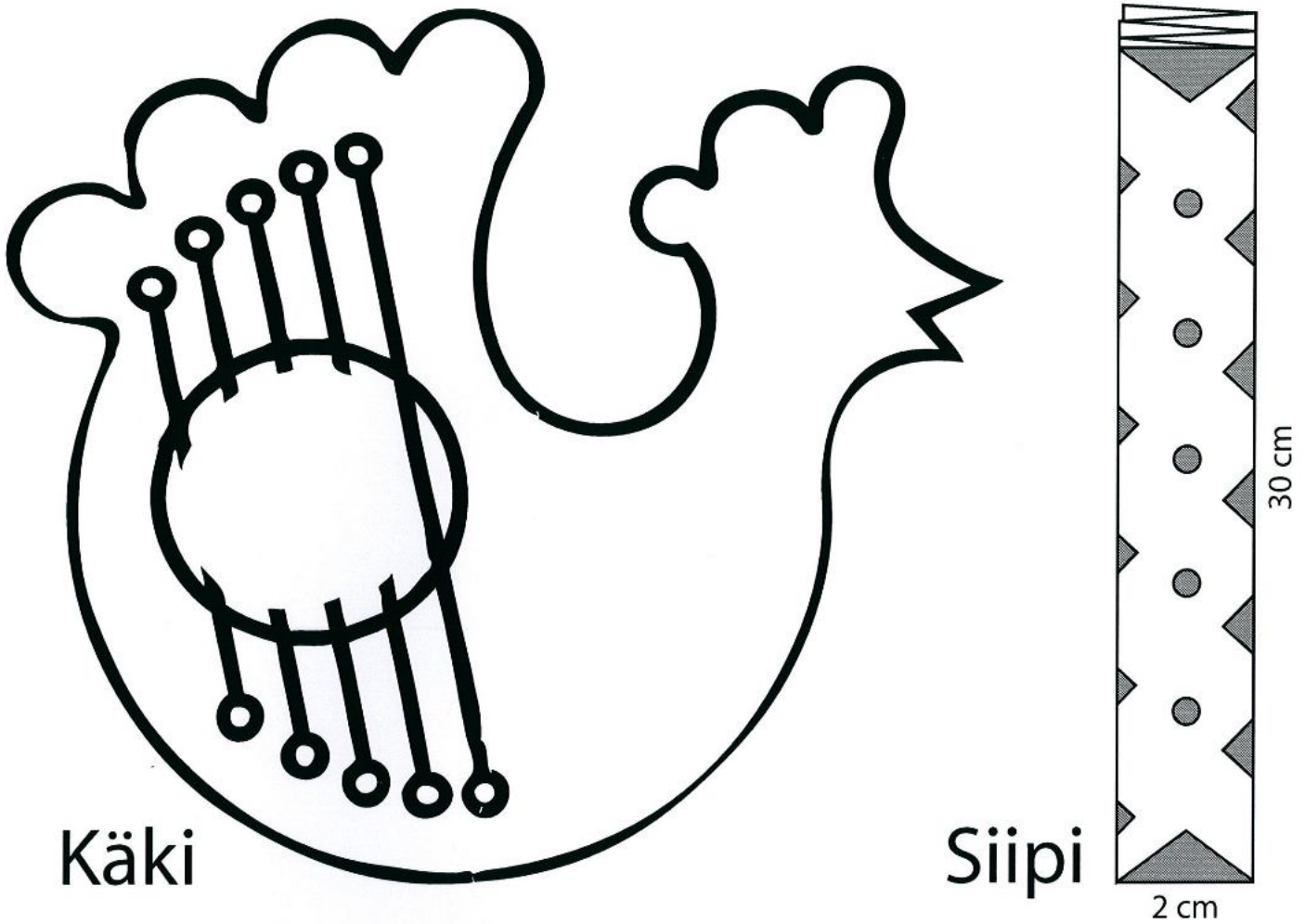
Tarvikkeet

- Punaista kartonkia
- Silkkipaperia
- Sakset
- Paperinrei'itin
- Lankaa
- Kyniä

1. Piirretään linnun kaava leivinpaperille ja leikataan kaava irti.
2. Piirretään kaavan avulla lintu kartongille ja leikataan irti.
3. Rei'itetään kaavaan merkityt reiät linnun pyrstöön ja leikataan aukko siipiä varten.
4. Leikataan siiviksi silkkipaperista n. 30 cm x 30 cm pala, joka taitellaan haitariksi n. 2 cm taitteilla.
5. Leikataan ja rei'itetään silkkipaperitaitos kaavan mallin mukaisesti.
6. Pujotetaan taiteltu siipi aukosta ja levitetään viuhkaksi.
7. Koristellaan käki haluttaessa piirtämällä
8. Pujotetaan lanka käkeen ja laitetaan roikkumaan.

[Kaava - seuraavalla sivulla]

Suutarin sohiminen

Seuraava perinteinen leikki sopii joulunajan ohjelmaksi kerhoon tai vaikka sen pikkujouluihin.

Suutarin sohiminen on ollut yleinen joulunajan ja varsinkin Tapaninpäivän leikki Karjalassa. Ennen leikkiin tehtiin ”suutari” olkilyhteestä, joka pystytettiin lattialle. Leikkiin otetaan kerrallaan kaksi leikkijää toinen sohijaksi ja toinen varjelijaksi. Vuorosanat voivat vaihdella leikkijöiden mieltymysten mukaan; seuraava variaatio on muistiinmerkitty Kivennavalta.

Leikkiin tarvittavat välineet: keppi ja jokin esine ”suutariksi”.

Valitaan jokin sopiva esine ”suutariksi” ja asetetaan se keskelle lattiaa. Leikkijät asettuvat seisomaan kasvat suutariin päin niin, että varjelija seisoo lähimpänä suutaria. Leikkijöiden haarallaan olevien jalkojen välistä

kulkee keppi, josta he pitävät kiinni kaksin käsin. Leikkijät aloittavat vuoropuhelun.

Sohija: Onks suutar kotona?

Varjelija: On.

Sohija: Tiet sie miun pojallein kengät?

Varjelija: Tien.

Sohija: Paat sie narskii?

Varjelija : En paa.

Sohija: A sit mie pistän silmää.

Varjelija: A mie varjelen.

Sohija yrittää saada suutarin nurin samalla kun varjelija yrittää johdattaa kepin suutarin ohi.

Laskiainen

7.2

Taustaa

Laskiaista vietettiin yhtenä vuoden taitekohdista. Ortodoksit laskeutuivat silloin pääsiäistä edeltävään paastoon, luterilaisillekin laskiainen oli tärkeä työvuoden etappi ja kevään alku. Naisväen oli pitänyt saada keuruutyöt valmiiksi laskiaiseen mennessä, minkä jälkeen alkoi kankaiden kutominen.

Paaston aikaan tuli elää vaatimattomasti ja hiljaisesti, mutta laskiaisena juhlittiin vielä kerran syöden yltäkyläisesti. Perinteisiä laskiaisuokia olivat rasvainen hernerokka, keitinpiiraat ja letut. Länsi-Suomesta peräisin olevia laskiaispullia Karjalassa nautittiin vain kaupungeissa.

Vanhan perinteen mukaan uskottiin laskiaispäivänä tehtyjen töiden ennakoivan tulevan kesän tapahtumia. Esimerkiksi mitä joutuisemmin työt valmistuivat laskiaisena, sitä nopeammin ne sujuivat myös kesällä. Uudempaa laskiaisperinnettä edustaa mäenlasku, jonka uskottiin takaavan hyvän ja runsaan pellavasadon. Laskiaismäessä huudettiinkin: ”pitkiä pellavia, hienoja hamppuja!”

Kelkkamäki

Mäenlasku-retki jonnekin lähistölle on hyvä ohjelmaidea laskiaisen aikaan. Mahdollisuuksien mukaan kerho voi järjestää laskiaisriehan, johon voi kutsua mukaan myös kerholaisten vanhempia ja sisaruksia.

Kelkkamäessä huudetaan loruja, jotta seuraavan kesän pellavasato olisi parempi.

Esimerkiksi

”Lai lai laskiaista
Lipo lipo liinaa
Meill pitkii pellavii,
Muil mustii tappuroi”

”Laskiaisrauhaa,
Pauja kauhaa,
Meil muorin tallukan
nauhaa”

Kelkkamäen jälkeen maistuvat laskiaisrokka ja jälkiruoksi letut. Kysy apua mahdollisten tarjoilujen järjestämiseksi omalta seuralta tai kerholaisten vanhemmilta. Mikäli into ja rahkeet eivät riitä kokonaisen riehan ja tarjoilujen järjestämiseen, voi kerholaisten kanssa käydä hyvin vain kelkkamäessä ja ottaa vaikka lämmikkeeksi mukaan kuumaa mehua termospullossa.

Virposunnuntai ja Pääsiäinen

7.3

Taustaa

Palmusunnuntaina, karjalaisittain virposunnuntaina, kylän lapset ja nuoret kulkivat virpovitsat käsissään virpomassa kummejaan ja muita läheisiään. Ortodokseille virpovitsat symboloivat Jerusalemin palmunlehtiä. Luterilaisten keskuudessa virpomisella ei ollut yhtä kirkollista sävyä, mutta silti tapa oli suosittu.

Virpomisen tarkoituksena on toivottaa menestystä virvotuille. Virpomisen vanhimman peruskaavan mukaan äiti virpoi lapset ja karjan navetassa, isä puolestaan saattoi virpoa talon hevoset. Sittemmin yleistyi tapa, jossa lapset ja monet aikuisetkin kiersivät kylällä virpomassa toivoen saavansa palkinnoksi munia, leivonnaisia, makeisia ja kolikkoja. Jotta virpominen ei olisi saanut kerjäämisen leimaa, virpominen pyrittiin rajamaan kummeihin sekä muihin lähimpiin ihmisiin, joille haluttiin aidosti toivottaa onnea ja menestystä.

Alunperin virpomisperinne tunnettiin vain Karjalassa. Siirtokarjalaisten mukana virpominen on levinnyt muuallekin Suomeen ja on osittain sekoittunut länsisuomalaiseen tapaan pukeutua noidiksi. Alkuperäiseen karjalaiseen virpomiseen eivät kuitenkaan rooliasut kuulu.

Palmusunnuntaita seurasi piinaviikko. Ortodokseilla pitkä pääsiäisen valmistusaika huipentui pääsiäisyön jumalanpalvelukseen. Ruokapaasto päättyi juhlaan

pääsiäisateriaan, jolla nautittiin uutta elämää symboloivia kananmunia, rahkapiiraita, venäläisvaikutteista kulitsaa eli pääsiäisleipää ja pashaa.

Eteläkarjalaiseen pääsiäisperinteeseen kuului pääsiäiskiikki eli liekku, joka rakennettiin varta vasten juuri pääsiäispyhiksi vajan tai tuvan orteen. Tämä nuorakiikki oli lapsille suuri ilonaihe, eivätkä sen vauhtia kaihtaneet vähän vanhemmatkaan.

Virpovitsojen valmistus

Perinteinen karjalainen virpovitsa on kolmihaarainen: yhtä haaraa askarrellaan koristamaan risti, yhtä kukka ja yhtä aurinko.

Tarvikkeet

- Pajunoksia
- Koristeeksi: silkkipaperia, sulkia, sanomalehdestä revittyjä suikaleita jne.
- Liimaa

Jokainen koristelee mieleisensä tai perinteisen karjalaisen virpovitsan.

Virpovitsojen valmistamisen lisäksi kerhossa voidaan opetella perinteinen karjalainen tapa virpoa ja virpomisloruja. Halutessaan kerho voi piristää lähiseudun vanhuksia käymällä virpomassa vanhainkodissa tai sairaalassa.

Virpomislorut

Virpomisloruja on erilaisia, tässä eräs yleisimmistä:

”Virvon varvon, tuoreeks,
terveeks, tulevaks vuodeks,
vitsa sulle, palkka mulle.”

Virpomisloruja löytyy lisäksi paljon erilaisia:

Virpomisloru (Uusikirkko, Kannas)

”Virpoi varpoi tuoreeks
terveeks tulevaks vuodeks.
Kui monta urpaa –
nii monta vissii.
Kui monta varpua –
nii monta vasikkaa!
Kui monta oksaa –
niin monta oritta.
Muna kanastai,
voi lusikka lehmästain,
kaakku taikinastain,
markka kukkarostain.
Luppaat sie, luppaat sie
viikon päähän velkaa?”

Virpomisloitsu Kiteeltä

”Minä virvon vitsoillani
Wirvon vitsoilla hyvillä
Pajun varvoilla parailla
Wirvon ensisti emännän
Semmoiseksi selvittelen
Jotta loistaisi elävät
Leveneisi lehmikarjat
Lampaat vuonia latoisi
Kaksin kolmin kerrassaan”

”Virpoi varpoi vitsa uusi,
kaunis niin kuin kukkiva kuusi.
Elämän onnea toivotan sulle,
parhaat lahjat annat sä mulle.”

”Virvon, varvon,
tuoreeks, terveeks,
tulevaks vuodeks,
voilusikka lehmästais,
kaakku taikinastais,
munanen kanastais,
vitsa siul, palkka miul.

Kerhossa voidaan itsekkin keksiä omia virpomisloruja!

Pääsiäisaskartelua

Tässä muutamia ohjeita pääsiäisajan askarteluun. Lisää ohjeita voi etsiä kirjoista internetsivuilta ja esitteistä:

Puhalletut pääsiäismunat

Puhalletut ja koristellut pääsiäismunat voi asettaa koristeiksi sellaisinaan, ne voi myös laittaa roikkumaan virpovittoihin tai asetella rairuohon koristeiksi.

Tarvikkeet

- Munia
- Vesivärejä tms.
- Lankaa

1. Tyhjennä munat puhaltamalla (sisällön voi käyttää vaikka pullataikinaan). Tee parsinneulalla reikä munan molempiin päihin. Puhalla toiseen reikään, jolloin munan sisältö tyhjenee toisesta päästä.
2. Vedä sitten reikien läpi värikäs lanka ja solmi ala päästä.
3. Maalaa kuoret erilaisin kuvioin. Anna värien kuivua.

Kukkotaulu tai -kortti

Tarvikkeet

- Kartonkia tai paperia
- Sormivärejä
- Mustatussi
- Höyheniä, huopaa, liimaa

1. Väritetään huolellisesti koko oma käsi sormivärillä ja painetaan käsi kartonkiin tai paperiin. Näin syntyy kukko: peukalo on pää ja muut sormet pyrstö sulkineen.
2. Piirretään tussilla tai maalataan kukolle jalat, silmät ym. Maalataan myös ympäristö, jossa kukko seisoo.
3. Haluttaessa koristellaan lopuksi höyhenillä ja leikataan huovasta helppa kukolle.

Lähteet

- Härmä, Kaleton. Malinen: Lyökäämme käsi kätehen!
– Karjalaista perinnetietoa lasten ohjaajalle
- Marttaliitto ry: Pulikat pyörimään –
karjalaisia leivontaohjeita nuorille
- Minun Karjalani Internetpalvelu